

20 spørsmål og svar om

pelsdyrnæringen i Norge

Oslo. april 2014

Spørsmål 1

Hvordan har dyrevelferden utviklet seg de senere år – herunder etter ny forskrift, sertifiseringsordningen og næringens handlingsplan for dyrevelferd?

Norges Pelsdyrslag (NPA) arbeider for at norske pelsdyr skal ha optimal dyrevelferd i alle aspekter av produksjonen. Næringen ønsker at velferdsforbedrende tiltak skal være basert på forskning og kunnskap. Derfor arbeides det målrettet gjennom tiltak innen avl, oppstallingsmiljø, røkt og stell. Gjennom forskning har man mulighet for å finne ut hvordan man beviselig kan gjøre tilværelsen for dyrene stadig bedre, og implementere ny kunnskap i handlingsplaner for dyrevelferd, holdforskrifter og driftsledelse. Det er å anta at dyrevelferden bedres når man implementerer elementer som gjennom forsøk har vist å ha positiv effekt på denne.

Oppstalling

Eksemplene på hvordan dyrevelferden hos pelsdyr blir stadig bedre, er mange. Burstørrelsene har økt, både i form av areal og høyde i tillegg til krav om fleksible burløsninger som muliggjør tilgang til et så stort areal som mulig. Økt areal alene er ikke ensbetydende med økt dyrevelferd.

Miljøberikelser som liggehyller, skjul og aktivitetsobjekter er vesentlige tiltak for å øke velferden, (Mason et al. 2012). Liggehyller for rev ble innført i 2011, og for mink er dette et krav fra 2015.

Det er gjort en rekke motivasjonsforsøk og forsøk der man har fjernet burberikelser, og forsøkene viser hvor viktige disse er for velferden til dyrene. Noe av dette er sammenfattet i Hansen & Malmkvist (2005). Behov for skjul, fysisk aktivitet og det å kunne trekke seg tilbake og utføre adferd som lek og utforskning, dekkes i langt større grad gjennom dagens krav til burberikelser. Selv om burberikelsene blir stadig flere og bedre, fortsetter forskningen på dette området. Forsøk vedrørende revens preferanser for ulike aktivitetsobjekter ble utført i 2013 av Anne Lene Hovland, UMB og resultatene forventes publisert i 2014.

Vanntilgang

Forskning rundt vannbehov (Moe & Bakkeng 2000), har ført til krav om frostsikre og automatiske vanningsanlegg. Forskning rundt vannbehov hos minkvalper ved fravenning har avdekket en rekke positive effekter ved å tilsette så mye vann i fôret som mulig, samt å plassere vann i eller rett utenfor redekassen. Minkvalperne begynner å drikke fire til fem dager tidligere, drikker mer vann og slikker og suger mindre på hverandre og tispa. For tispa har dette vist seg å ha positiv effekt på dyrevelferden med lavere vekttap, hun er mindre plaget av sår på juret og har mer tilfredse valper. Mange minkoppdrettere benytter seg av drikkeflasker eller kopper til store kull.

Ernæring

Forskning omkring pelsdyras næringsmessige behov gjennom året har pågått mer eller mindre sammenhengende siden pelsdyrnæringa startet. Nordisk forskning på området har vært omfattende og helt i verdenseliten når det gjelder kompetanse og anerkjennelse. Mye av denne forskningen har vært initiert og finansiert av pelsdyrnæringens organisasjoner.

Forskningen har bidratt til kunnskap om ernæringsbehov og utprøving av råstoffer og fôrsammensetning for optimalisering av fôret. Avklaring av proteinbehov, optimalisering av aminosyresammensetning, energibehov, energikilder, vitaminbehov og utvikling av vitamin og mineralblandinger har vært blant forskningsoppgavene.

Resultatene av innsatsen, både i Norge, Finland og Danmark, har bidratt til å sikre gode fôrblandinger og at fôrtildelingen er så riktig som mulig. Dette bidrar til en optimal vekst og utvikling av dyrene, og dermed bedre velferd.

Helse og tillitsfullhet

Det henvises til besvarelse på spørsmål 2, 3 og 4.

Avliving

Det har også blitt lagt ned et stort arbeid i å utarbeide gode retningslinjer for avliving av rev og mink (Korhonen & Huuki 2012a, 2012 b). Flere av elementene herfra er tatt med i den nye lovgivningen på internasjonalt og nasjonalt nivå, og bidrar til en høyere grad av kvalitetssikring av dyrevelferden under hele avlivingsprosessen.

Metoder og utstyr for avliving har stadig vært gjenstand for forbedringer. Pelsdyr avlives på gården, og slipper stress og belastninger knyttet til transport. Det kreves dokumentert kompetanse for å avlive pelsdyr.

Handlingsplan for dyrevelferd

Pelsdyrnæringens hovedmålsetting for dyrevelferd er:

En pelsdyrgård skal være en veldrevet gård der forskrifter og bransjekrav etterleves, der det drives aktiv kvalitetssikring, og der dyrevelferdstanken går igjen i daglige rutiner og gjøremål. Dyra skal være tilpasset sitt miljø ved at de viser tillitsfullhet og adekvat atferd.

For å oppnå disse målene, har næringen systematisert arbeidet i en handlingsplan for dyrevelferd (NPA 2013). Norges Pelsdyrslag var den første husdyrnæringen med en egen handlingsplan for dyrevelferd. I 1995 ble det etablert et dyrevelferdsråd for å være en pådriver for dyrevelferdsarbeidet. Rådet består av to produsenter og en forsker ved NMBU og med sekretær fra administrasjonen i NPA. Rådet rapporterer til styret i NPA. Under utarbeidelsen av den første handlingsplanen for dyrevelferd i 2001 (2001-2005) stod rådet sentralt. Det er rådet som evaluerer tiltakene og fremdriften på områdene i handlingsplanen.

Handlingsplan for dyrevelferd 2008-2012 ble utarbeidet før nåværende forskrift om hold av pelsdyr ble gjort gjeldene. Satsningsområder, som blant annet kompetanse og oppstallingsforhold, ble tatt med i den nye forskriften. Næringen har

videreført viktige elementer for velferden til dyrene fra forrige plan. I tillegg er det lagt til nye fokusområder basert på forskningsresultater og viktige erfaringer fra praktisk pelsdyrhold.

Den siste handlingsplanen er gjeldene for perioden 2013-2018. Handlingsplanen omfatter åtte hovedområder. Under hvert hovedområde er det beskrevet nye tiltak utover de allerede eksisterende. Handlingsplanen bidrar til å heve velferden til dyra ytterligere samt trivsel for dyr og bonde i en optimal produksjon. Dette underbygges blant annet gjennom næringens sertifiseringssystem, FarmSert.

FarmSert – en obligatorisk sertifisering for pelsdyroppdrett

Næringens eget kvalitetssikringssystem, FarmSert (NPA 2014) ble utarbeidet og gjort gjeldene fra 2010. Systemet er en videreutvikling av «Kvalitetssikring i pelsdyrnæringa» (KSP), og har hentet elementer fra annet kvalitetssikringssystem i landbruket. KSP-ordningen har vært gjeldende siden 1995.

FarmSert er et viktig verktøy for at næringen skal få en god oversikt over tilstanden på den enkelte gård, og bidrar på en effektiv og oversiktlig måte til at produsentene arbeider systematisk for å følge forskriftene. Systemet gir en god oversikt over hvilke utfordringer den enkelte produsent, og næringen som sådan, har.

FarmSert består av håndbok og kravstandard. I tillegg er det utarbeidet en veileder og diverse underdokumentasjon. FarmSert kravstandarden består av 48 kravpunkter som er basert på forskrifter som omhandler hold av pelsdyr i tillegg til kravpunkter som næringen selv ønsker å fokusere på.

Helsetjenesten er en viktig del av FarmSert, hvor oppdretter inngår avtale med en lokal veterinær om å gjennomføre 3-5 årlige veterinærbesøk. Hensikten med helsetjenesten, er å benytte veterinærenes kompetanse for å sikre god dyrevelferd gjennom kartlegging, behandling og forebygging av sykdom og skader. Helsetjenesten har ført til en god oversikt over helsetilstanden i gården hos den enkelte produsent, og hvilke områder næringen og den enkelte bør vektlegge.

Kravstandarden er dynamisk, og revideres årlig. Revisjonene utføres av revisorer tilknyttet Matmerk. I 2013 ble det utført 123 revisjoner av totalt 288 sertifiserte enheter (produsent og gård utgjør en sertifisert enhet). Basert på revisjonsrapporter, mattilsynsrapporter, tilbakemeldinger fra helsetjenesten og endringer i forskrifter, endres, slettes og tilføres nye kravpunkter i kravstandarden.

Viktige velferdsområder som FarmSert har bidratt til:

- velferdsrunde
- helsetjeneste
- oppdretters holdning til dyrevelferd
- systematisering av forskningskrav

Forskrift om hold av pelsdyr - gjeldene fra 1. mai 2011

Sammen med næringens handlingsplan for dyrevelferd, har forskriften bidratt til å heve standarden på norske pelsdyrgårder. Pelsdyrprodusentene har oppgradert og endret driften på gårdene for å møte nye forskriftskrav. Det er investert betydelig ressurser for å oppfylle nye krav i forskriften. Nye produsenter må oppfylle alle fremtidige krav for å bli sertifisert. Næringen har arbeidet med å sikre oppgradering og endringer siden forskriften ble gjort gjeldene. Dette fordi det tar tid å planlegge og ikke minst utføre selve arbeidet.

Mattilsynet fremhever følgende dyrevelferdsmessige gevinster av den nye forskriften fra 2011:

- Mer funksjonsfriske dyr
- Raskere avlsfremgang for tillitsfulle dyr
- Mindre skader
- Tilrettelegging for gruppehold og forebyggende helsearbeid
- Større plass for valpene på et tidligere tidspunkt
- Større plass for avlshanner i store deler av året
- Et mer komplekst og beriket miljø
- Adgang til ønsket sosial kontakt med andre dyr
- Dyrevelferdsmessig forsvarlig og effektiv avlving

Spørsmål 2

Hvordan har utviklingen i pelsdyrenes mentale helsetilstand og tamhet vært siden 2003, jmf. St.Meld nr. 12 (2002-2003). Finnes det forskning /data som kan dokumentere dette?

Næringens arbeid for dyras mentale helse og tamhet ved:

- Vektlegging av tillitsfullhet i avlsarbeidet
- Sosialisering av dyrene gjennom røkt og stell
- Lynnekartlegging
- Regelverk og opplæring

Mental helse er et svært vidt begrep og omhandler flere aspekter ved dyrenes adferd og væremåte. NPA har i mange år arbeidet med disse aspektene, og i stor grad arbeidet direkte med dyrenes tillitsfullhet overfor mennesker. Spørsmålet om hvor tamt og tillitsfullt et husdyr skal og bør være, er relevant i denne sammenheng. Dyrevelferdsloven § 24 d sier at «Dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell, herunder sikre at dyr, der det er relevant, blir tilstrekkelig tamme til å kunne håndteres og stelles på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte». Næringen arbeider både gjennom avlsarbeid og gjennom tiltak innen røkt og stell. Det er derimot ikke næringens mål at produksjonsdyrene skal ha samme grad av tamhet som kjæledyr.

Avlsarbeid

NPA har hatt en betydelig forskningsmessig innsats gjennom mange år. Svært mye av forskningen på pelsdyr ved NLH/UMB har siden tidlig på 1990-tallet vært helt eller delvis finansiert med midler fra NPA.

Målsetting for alle oppdrettere er å sørge for oppdrettsforhold som best mulig tilfredsstillende dyrenes behov og mestring av sitt miljø. Avlsarbeid for tillitsfullhet og sosialisering av dyra i tidlig alder er områder næringen søker å fokusere på for å øke dyras tillitsfullhet.

I et større nordisk prosjekt fra årene 1997 – 2001, med overordnet tittel «Selection for more confident farm foxes», var flere forskningsinstitusjoner involvert både i Finland, Danmark og Norge. Det er publisert en rekke artikler som følge av dette prosjektet bl.a. Selection response for more confident behaviour in silver foxes (Nordrum et al., 2002).

I 2004 gjennomførte Norges Pelsdyrslag en større kartlegging av norske pelsdyrs grad av tillitsfullhet. Prosjektet ble gjennomført i regi av Kvalitetssikring i Pelsdyrnæringa (KSP). Samtidig med undersøkelsen i 2004, utarbeidet NPA et eget hefte, «Bedre lynne gjennom arv og miljø» med fokus på lynnearbeid gjennom avl og miljø. Heftet er utsendt til alle medlemmer i næringen og er brukt i opplæring av produsentene.

I 2011 gjennomførte NPA, i samarbeid med daværende UMB ved Anne Lene Hovland, et større prosjekt for å kartlegge dyrenes grad av tillitsfullhet. Resultatene av dette arbeidet er publisert i 2012 i rapporten Lynnekartlegging av norske pelsdyr 2011 (Hovland & Rød, 2012).

Begge undersøkelsene viser at det er variasjoner fra besetning til besetning, og at det er rom for forbedringer. Samtidig viser resultatene fra 2011 at norske pelsdyr er på linje med pelsdyr i de andre nordiske landene; Finland med rev og Danmark med mink, når det gjelder tillitsfullhet.

Godbittesten ble utført for å kartlegge dyras lynne i 2004. Godbit blir også brukt i det daglige arbeidet med dyra og påvirker dem positivt.

Russisk forskning med sølvrev, viser at reduksjon i frykt og aggresjon, og økt mildhet og tamhet, kan oppnås etter få generasjoner om dette vektlegges tilstrekkelig i avlsmålet (Belyaev et al., 1985; Plyusnina et al., 1991). Slik forskning er også utført på mink over flere år i Russland og Danmark (Trapezov, 1987; Hansen, 1996).

Miljø

Mennesket er en viktig faktor som påvirker dyrevelferden, og dyra skal oppfatte mennesket som noe positivt. Det er viktig at dyra er trygge i sitt miljø, også når mennesker er til stede.

Dyrs tillitsfullhet ovenfor mennesker oppnås både gjennom avl og ved tilvenning til omgang med mennesker, såkalt temming. Temming må utføres for hvert individ. Derfor er det viktig med tidlig kontakt med mennesker i pregingsfasen, og at all kontakt er forbundet med positive emosjoner. Pelsdyr skal ha et positivt forhold til røkter. Forutsetninger for dette, er forutsigbarhet, tidlig pregning av valper og skånsom håndtering, gjerne etterfulgt av godbittildeling. Valpekasser for rev snus for eksempel mot fôrbrettet for å venne valpene til mennesker på et tidlig tidspunkt.

Uønsket adferd

En indikasjon på den mentale helse kan være dyrenes tilbøyelighet til å utøve uønsket adferd, som å gnage på egen pels eller ved at de utøver stereotyp adferd. Stereotyp atferd kan defineres som en handling som gjentas flere ganger uten noen åpenbar hensikt eller funksjon. Dette kan være et forsøk på å mestre et miljø eller en situasjon dyret ikke er komfortabelt med, og kan således brukes som en indikator for nedsatt dyrevelferd. Stereotyp adferd i forbindelse med en positiv forventning, for eksempel før fôring, aktiverer belønningssystemet i hjer-

nen, mens stereotypier utført i forbindelse med en negativ situasjon, utløser følelser som frykt, usikkerhet og aggresjon. Forekomsten av stereotypier må følgelig tolkes ut fra hvilken situasjon de oppstår i før man kan konkludere med at velferden er nedsatt.

Tall fra helsetjenesten i 2012 og 2013, viser at frekvensen av disse typer adferd er svært lav i besetningene.

Tabell 1. Gjennomsnittlig frekvens av pelsnag hos rev og stereotyp adferd hos mink og rev i 2012 og 2013.

	REV		MINK
	Pelsnag	Unormal/stereotyp adferd	Unormal/stereotyp adferd
Februar 2012	0,73 %	0,09 %	
Okt/nov 2012		0,03 %	0,001 %
Februar 2013	0,36 %*	0,06 %	
Okt/nov 2013		0,02 %	0,001 %

*= moderat til alvorlig pelsnag, dvs. en håndflate eller større

Dyras mentale helsetilstand

Hvordan dyras mentale helsetilstand er og har endret seg de senere årene, er det ikke lett å gi konkrete svar på og bevis for. NPA er imidlertid av den oppfatning at den bevisste satsingen man har gjort, har gitt åpenbare resultater. NPA har med sitt samarbeid med forskningsinstitusjoner forsøkt å være i forkant med å få fram praktisk og anvendbar kunnskap innenfor fagfeltet etologi. Det arbeides målrettet for å implementere dette i pelsdyrnæringen, og vektlegges spesielt gjennom handlingsplanene for dyrevelferd.

Næringsutøverne konstaterer at arbeidet har båret frukter. Få år tilbake var det uvanlig å håndtere en rev uten å benytte nakketang, og mink var redde og aggressive. I dag skjer mye av håndteringen av rev uten nakketang, og en stor andel av minken lar seg normalt håndtere uten stress eller fryktreaksjoner.

Spørsmål 3.

Hvordan har utviklingen i helsetilstanden vært, herunder med tanke på vektøkning og arvelige lidelser?

Generelt er helsetilstanden til norske pelsdyr god. Norge er et land med svært lav forekomst av smittsomme sykdommer. Gjennom klare bransjeegne retningslinjer for vaksinasjon av mink og for import av dyr, samt resultatet av et stortiltet saneringsprosjekt for plasmacytose i Rogaland i 2009/2010, er forekomsten av smittsomme sykdommer svært lav. Økende krav til drift og kompetanse gjenspeiler seg i form av bedre helsetilstand. I tillegg har større vektlegging på fôrets sammensetning og hygienisk kvalitet gitt helsemessige gevinster.

Arvelige lidelser hos sølvrev

Generelt er det riktig å hevde at forekomsten av arvelige lidelser hos sølvrev er lav. Tannkjøttshyperplasi (overgrodd tannkjøtt) hadde i februar 2014 en forekomst på 0,22 % mot 0,37 % i 2012 og 0,39 % på samme tid i 2013. Dette er ifølge rådgivere og oppdretterne sterkt redusert etter at oppdretterne fikk økt

kunnskap, og vektla dette i avlsarbeidet. Hos enkelte individer oppstår dette på et tidlig tidspunkt, mens det hos andre tar opptil tre år før det utvikler seg. Dette forklarer hvorfor det kan være vanskelig å få ut av avlen.

Arvelige lidelser hos blårev

«Rennende øyne», er en samlebetegnelse, og forårsakes hos blårev som oftest av at hår fra øyevippene bøyer seg inn mot øyet og forårsaker irritasjoner. De aller fleste tilstander der hår kommer inn på øyet antas å være arvelige. Andre skader eller bakterier kan gi liknende symptomer. Forekomsten hos rev i februar måned ligger på 0,3 % i 2012 og 0,2 % i 2014.

Svak benstilling er en parameter det er vanskelig å bedømme, fordi det avhenger av kroppsvekt, hvordan dyret står og beveger seg og på hvilket underlag det er oppstallet. Tallene fra veterinærskjemaene fra februar fra 2012, 2013 og 2014 tyder på en forekomst på 0,08 - 0,09 %.

Det er påvist en arvbarhet på ca. 0,25 for egenskapen «leg weakness» (Kempe et al. 2012), og det arbeides bevisst for å styrke beinstilling hos blårev ved å selektere for god beinstilling spesielt på hanndyrsiden.

I blårevbesetningene arbeides det målrettet for å unngå at avlsdyrene blir for fete, og for å oppnå et best mulig reproduksjonsresultat. Det er allment kjent at tunge blårevtisper får mindre kullstørrelse og større valpeavgang, og oppdretterne er derfor bevisste på å få til en så ideell vektutvikling som mulig på dyrene gjennom året.

Utviklingen i helsetilstanden med tanke på vektøkning

Størrelse er av betydning for pris på skinnene. Måling av kroppslengde anbefales for å sikre en mer harmonisk størrelsesutvikling enn bare ved å se på kroppsvekt. I hvilken grad forekomst av sykdom og skader kan relateres til økt størrelse, finnes det lite konkrete data for. Fôring har en overordnet plass i all rådgivning for å unngå velferdssykdommer som for eksempel urinsten og fettlever.

For mink er det utviklet et detaljert system for vurdering av dyrenes hold. Systemet er med på å sikre et godt valperesultat og optimalisere tilvekst og dyrevelferd gjennom året. Fôringsveiledningen har angivelser for fôrmengde og frekvens.

Utviklingen av mer eksakte fôringsveiledninger for rev er under utprøving.

Økning i dyrenes størrelse

Lengde- og størrelsesutvikling 1994 til 2004

Tall fra Pelsdyrkontrollen fram til 2004, viser at gjennomsnittslengden på sølvrev hanner økte fra 69 cm i 1995 til 72,7cm i 2004 (i gjennomsnitt ca. 2400 målte dyr), mens samme tall for blårev hanner er 65,5 i 1995 og 70,1 i 2004 (basert på over 12400 dyr i gjennomsnitt i perioden). Minken blir av praktisk årsaker veid og i samme periode viser hannmink en vektutvikling fra 24,3 hg i 1995 til 28,2 hg i 2004, basert på veiing av ca. 6000 hanner. Dyrene ble målt og veiet i tilknytning til livdyrsorteringen like før pelsing, og er alle ungdyr.

Utviklingen i skinnstørrelse 1999 - 2013

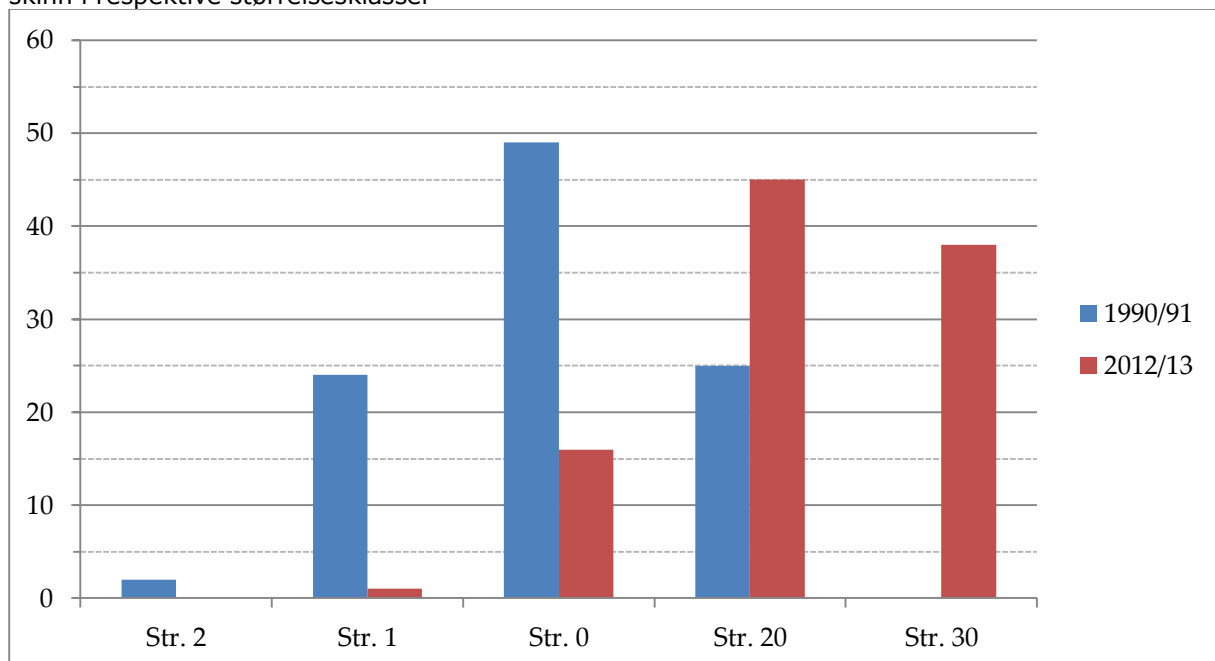
For å få et inntrykk av utviklingen i dyrestørrelse, kan man se på utviklingen i skinnstørrelse de senere årene. I tillegg til dyrestørrelse, er det viktig å være oppmerksom på at skinnets størrelse også påvirkes betydelig av hvordan de i den mekaniske prosessen strekkes og tørkes. Her har det vært en stor utvikling.

Størrelsesklassene for rev går i intervaller på 9 cm fra 79 cm til 142 cm og over, og er betegnet med størrelseskategoriene. 2-1-0-20-30-40-50-60. Størrelse 2 er de korteste skinnene, mens størrelse 30 er de lengste for sølvrev og 60 de lengste for blårev.

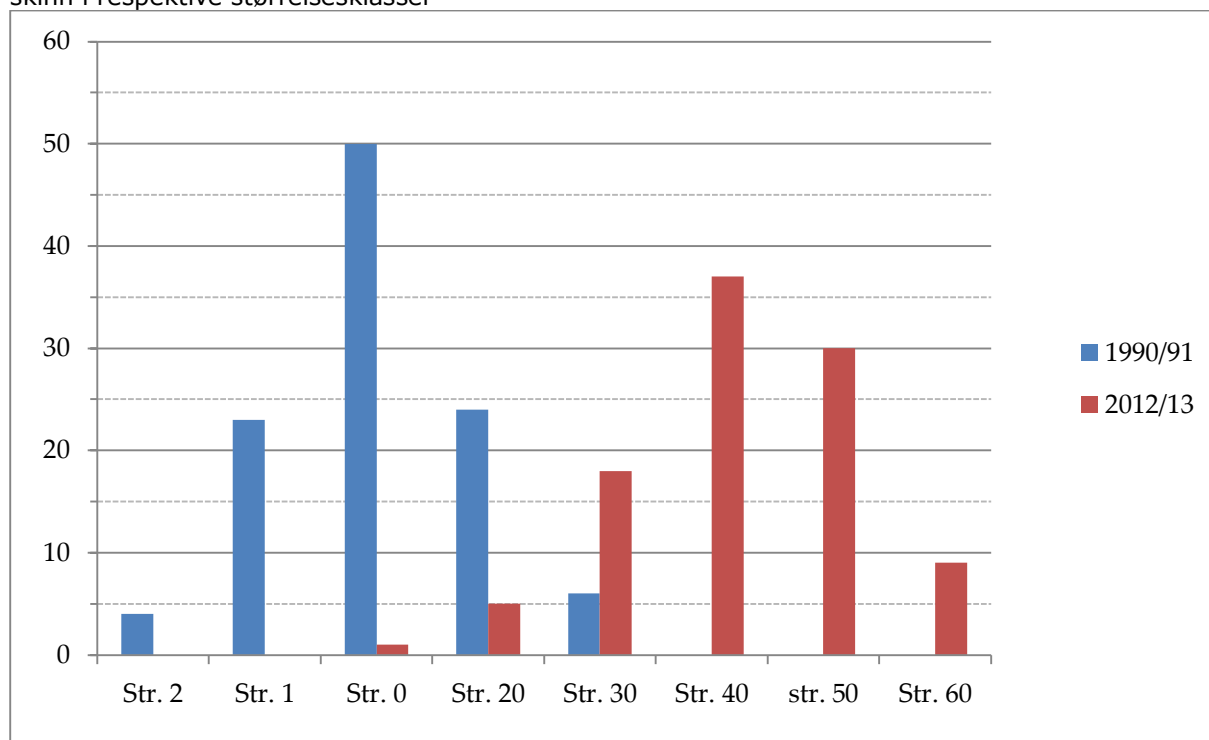
Det framgår av statistikk fra Oslo Skinnauksjoner at det har vært en utvikling der gjennomsnittslengden på norske sølvrevskinn har økt fra gjennomsnittlig str. 0 (97 – 106 cm) i 1982/83 til str. 20 (106 – 115) i dag, mens for blåreven har en i samme periode hatt en økning fra gjennomsnittlig str. 0 til ca. str. 40 (124 – 133 cm), med mange skinn i større størrelser. Figurene 1 og 2 viser fordelingen av skinn i de forskjellige størrelsesklasser i sesongene 1990/91 og i 2012/13.

Mens sølvreven har økt i gjennomsnitt én størrelsesgrad, har altså skinnstørrelsen på blårev økt med i gjennomsnitt fire størrelsesklasser. Forskjellen i utviklingen mellom sølvrev og blårev har sin årsak i de prismessige forhold, for prisforskjellen på størrelsesklassene har vært markant høyere for blårevtypene enn for sølvrev, der hårkvalitet og typeriktighet har spilt en større rolle i prisdannelsen. For sølvrevtypene har størrelsesutviklingen i Finland og Norge vært relativt lik i mange år, mens man på blårevtypene ser klart at de finske skinnene tidlig utviklet seg raskere med hensyn til størrelse. Dette, sammen med en bedre pelsfylde, har gjort at finske blårevskinn har vært markedsledende på pris de siste 20 årene. For sølvrev har de norske skinnene stort sett vært markedsledende med hensyn til pris de siste 10 til 15 årene.

Figur 1 Utvikling i størrelsesfordeling for sølvrevskinn fra 1990/1991 til 2012/2013, vist i %-andel skinn i respektive størrelsesklasser

Figur 2 Utvikling i størrelsesfordeling for blårevskinn fra 1990/1991 til 2012/2013, vist i %-andel skinn i respektive størrelsesklasser

For minkskinn er utviklingen parallell, der skinnstørrelsen for hannmink av mørkebrune typer i 1988/89 i gjennomsnitt var ca. str. 1 (71 – 77 cm) , mens samme type norske skinn i sesongen 2012/13 i gjennomsnitt var noe over str. 20 (83 – 89 cm). Danske skinn ligger noe over dette i størrelse og sammen med en noe bedre kvalitet har danske minkskinn i gjennomsnitt vært markedsledende på pris de siste 10 – 15 år. Størrelsesklassene for mink er 4-3-2-1-0-20-30-40-50 med seks cm intervaller.

Spørsmål 4

Føres det statistikk over sår og skader? Har NPA tilgang til dette, slik at dette kan gis til pelsdyrutvalget? Har det vært endringer av forekomsten av dette de senere årene?

I 2010 ble helsetjenesten for pelsdyr etablert med ett veterinærbesøk i juli måned. Alle pelsdyroppdrettere har inngått en helseavtale med en veterinær. Om lag 100 veterinærer er engasjert i helsetjenesten for pelsdyr. Hver gård skulle i 2010 ha ett veterinærbesøk i juli.

For 2012 ble helsetjenesten for pelsdyr kraftig revidert i samråd med en arbeidsgruppe bestående av veterinærer og oppdrettere. Følgende besøksperioder basert på dyrevelferdsmessig risiko ble vedtatt:

- 1.2 – 28.2: Rev med fokus på velferd og utvalg av avlsdyr
10.5 – 31.5: Mink i forbindelse med valping
10.6 – 20.7: Rev og mink ved fravenning
10.10 – 10.11: Rev og mink før utvelgelse av avlsdyr

Skader registreres den dagen veterinæren er på besøk, og forekomst av noen tilstander registreres for hele sesongen. Pelsdyrproduksjon skiller seg fra andre husdyrproduksjoner fordi pelsdyrene kommer i brunst én gang i året. Man får altså en årssyklus med paring om vinteren/våren, valping om våren/sommeren og utvelgelse av nye avlsdyr i november/desember. Derfor må statistikker over forekomster av sykdom og skader ses i sammenheng med hvilken tid på året dataene er samlet.

Statistikk over de vanligste skader og sykdommer samt dødelighet: se vedlegg for henholdsvis rev og mink.

Spørsmål 5

Beskriv på hvilken måte sertifiseringsordningen er obligatorisk for medlemmer av NPA – hvor fremgår dette? Er dette på grunn av regler hos Oslo Skinnauksjoner? Hvilke alternative salgskanaler finnes?

Obligatorisk sertifiseringsordning

Det er Norges Pelsdyrslag som eier FarmSert og således fastsetter sanksjonsreglene inkludert konsekvensene for medlemskap i foreningen.

Sertifiseringsordningen ble først etablert som en frivillig ordning i 2010. Tanken med dette var at FarmSert skulle være et kvalitetssystem som ledet til stadig forbedret drift i gårdene. Samtidig skulle sertifikatet definere et høyt dyrevelferdsmessig nivå som pelsdyrbøndene skulle strekke seg etter.

Det ble imidlertid raskt klart at kvalitetssystemet og sertifiseringsordningen fant mest gehør hos de bøndene som allerede lå langt fremme når det gjaldt drift og fokus på dyrevelferd. Det var viktig at systemet også fanget opp de bøndene som hadde lengst vei å gå for å etablere et kvalitetssystem.

Styret i Norges Pelsdyrslag besluttet høsten 2010 å gjøre sertifiseringsordningen obligatorisk fra 1.1.2012. Dette er senere presisert i håndboken for sertifisering, som behandles av styret årlig. Der heter det at alle [medlemmer] som driver med oppdrett må være sertifisert etter kravene i pelsdyrnæringens kvalitetssystem. Det er videre presisert i håndboken hvilke prosedyrer som gjelder dersom et sertifikat inndras. Et inndratt sertifikat kan fås tilbake etter tre måneder uten konsekvenser for medlemskap dersom alle avvik lukkes og andre forutsetninger er oppfylt (jfr. pkt. 7 i håndboken). Dersom disse forutsetningene ikke oppfylles skal styret behandle eksklusjon.

Flere virksomheter tilknyttet pelsdyrnæringen har etablert egne krav om at pelsdyrbøndene skal være tilknyttet FarmSert. Oslo Skinnauksjoner stiller krav om at leverandører skal være sertifisert foregående sesong. Fra sesongen 2013/14 har Saga Furs innført egen sorteringslinje for sertifiserte lotter. København Fur stiller ikke krav om at leverandører skal være sertifisert.

Pelsdyrtrygdelaget, som forsikrer dyr hos nesten alle oppdrettere, har fastsatt i sine forsikringsvilkår at forsikringstakerne skal være sertifisert i henhold til sertifiseringsordningen FarmSert. Forsikringsavtalen vil bli sagt opp dersom forsikringstakeren fratras sertifikatet.

Alternative salgskanaler

Pelsskinn produsert i Norden omsettes i hovedsak gjennom de to auksjonshusene Saga Furs (Helsingfors) og Kopenhagen Fur. Oslo Skinnauksjoner har samarbeidsavtale med Saga Furs, som innebærer at Oslo Skinnauksjoner samler inn skinn fra norske oppdrettere for salg ved Saga Furs' auksjoner i Helsingfors. Oppdrettere som foretrekker å selge gjennom Kopenhagen Fur står imidlertid fritt til å selge ved København-auksjonene. Det er spesielt mink-oppdrettere som velger Kopenhagen Fur. For rev er i det i realiteten kun Saga Furs som er aktuelt.

Praktisk talt all norsk produksjon selges gjennom auksjonssystemet. Norske oppdrettere selger 100 % av reveskinnsproduksjonen og ca. 25 % av minkskinnsproduksjonen gjennom Oslo Skinnauksjoner og Saga Furs, mens 75 % selges hos Kopenhagen Fur.

I tillegg til de to auksjonshusene i Europa, er det mulig å selge skinn gjennom de to andre auksjonshusene American Legend (Seattle, USA) eller North American Fur Auctions (Toronto, Canada). Vi er ikke kjent med at norske oppdrettere selger i Amerika.

Salg utenom auksjonssystemet er også mulig. Vi er kjent med at noen få oppdrettere for eksempel selger skinn til lokal håndverksvirksomhet. I Oslo Economics' rapport fra 2012 er det anslått at 2 % av skinnene omsettes innenlands. Vårt estimat er at mindre enn 0,5 % omsettes innenlands, og for alle praktiske formål kan regnes at all norsk produksjon eksporteres.

I våre naboland forekommer noe direkte omsetning fra gård til internasjonale oppkjøpere. Vi er ikke kjent med slik omsetning i Norge.

Spørsmål 6

Finnes oppdrettere som ikke er medlemmer i NPA eller som ikke er sertifisert?

Hvis dette er relevant; får ikke-medlemmer kjøpt fôr fra fôrkjøkkenene?

Norges Pelsdyrslag er ikke kjent med at det er pelsdyroppdrettere som ikke er medlemmer av organisasjonen. Utarbeidelse av driftsplaner i forbindelse med etablering av pelsdyrvirksomhet, inngåelse av fadderordning, forsikring av dyr og næringas kontrakt for prisfastsettelse ved kjøp og salg av dyr bidrar til at NPA sine medarbeidere raskt kommer i kontakt med personer som ønsker å etablere pelsdyrproduksjon, og tegning av medlemsskap skjer følgelig tidlig i en etableringsprosess. Av etablerte produsenter vil det i næringen nesten betegnes som utenkelig at man driver med pelsdyr uten å være medlem av NPA. Eksklusjon av medlemmer har forekommet, og da med opphør av produksjon i løpet av kort tid.

NPA har tett dialog med fôrprodusentene vedrørende nye produsenter og de som avslutter produksjonen. Dette sammen med egen informasjonsinnhenting bidrar til at det er god oversikt over produsentene og medlemmene.

Medlemskap i NPA er en forutsetning for å få tildelt og beholde FarmSert-sertifikatet (håndboka pkt. 1). I håndboka pkt. 7 beskrives situasjonen hvor sertifikatet er mistet og ikke tilbakeført innen fristen. Medlemskapet i NPA vil da bli vurdert av styret.

I 2013 mistet åtte enheter sertifikatet. Alle disse har gjennomgått nye revisjoner og gjennomført tiltak som har ført til at de har fått sertifikatet tilbake. At noen mister sertifikatet og at det blir foretatt opprettinger og igangsatt tiltak, vil være en løpende prosess. Det er i dag ingen som har mistet sertifikatet på permanent basis, og som fortsatt driver pelsdyroppdrett. De siste årene har det forekommet tilfeller hvor de som har mistet sertifikatet i løpet av kort tid har avsluttet pelsdyrvirksomheten. Ved oppstart av pelsdyroppdrett skal det innen to måneder gjennomføres egenrevisjon og etter tre måneder blir revisjonsoppdraget satt ut. Om ikke forholdene ligger til rette for tildeling av sertifikat innen fristen på ni måneder forelegges saken for styret i NPA. Dette gjør at det til enhver tid vil være nye produsenter som i etableringsfasen vil være uten sertifikat for en begrenset periode.

Det er fôrlagenes vedtekter som regulerer forholdet knyttet til mulighet for kjøp av fôr. I Rogaland Pelsdyrfôrlag SA sine vedtekter heter det: «Medlemskap i Rogaland Pelsdyrfôrlag SA er åpent for alle som driver sertifisert pelsdyroppdrett underlagt Norges Pelsdyrslag.» Videre har de innført en praksis om at hvis ikke et tapt sertifikat tilbakeføres innen tre måneder så øker fôrprisen med kr 1,- pr. kg. Dette tilsvarer en økning på 35 prosent. Norges Pelsdyrslag har oppfordret de andre fôrlagene til å innføre en lignende vedtektsformulering knyttet til sertifisering underlagt NPA. Alle fôrlagene er samvirkeselskap, og de har et system med høyere fôrpris for ikke-medlemmer enn for medlemmer av fôrlagene. Det vil være mulig å etablere egen fôrproduksjon for å unngå nevnte forhold. Dette er imidlertid en situasjon som er svært krevende, og som vi vurderer som lite realistisk.

NPA arbeider ut i fra prinsippet om at alle som driver pelsdyroppdrett skal gjøre det i tråd med forskrifter og bransjekrav.

Spørsmål 7

Hvem definerer avlsmålene i pelsdyrnæringen, og hva er disse for de ulike artene? Hvordan følges forskriftskravene og eventuelle sentrale retningslinjer opp?

Fram til 2009 ble avlsarbeidet i NPA ledet av et avlsråd, med to underliggende utvalg for henholdsvis mink og rev. I 2009 ble avlsrådet erstattet, og det avlsfaglige arbeidet er lagt inn under Fagråd for rev og Fagråd for mink. Hvert av fagrådene har to oppdrettervalgte representanter og en sekretær fra administrasjonen i NPA. Fagrådene utnevnes blant representantene i NPA sitt styre.

Avlsplan og avlsmål

Avlsmålene for norsk pelsdyrnæring ble tidlig definert i avlsplan for pelsdyr. Den første avlsplanen kom i 1983, og var den første i sitt slag på verdensbasis. Denne ble revidert i 1993, og skulle gå frem til 2003. Målsettinger og tiltak ble den gang definert så konkret som mulig. Dyrenes velferd har i lang tid vært et viktig fundament for avlsarbeidet. Det er senere foretatt revideringer innenfor dyretype og egenskaper. Ny avlsplan er under utarbeiding i tråd med målsettingen i Handlingsplan for dyrevelferd.

Overordnede avlsmål for pelsdyr:

- Sunne og harmoniske dyr
- Tillitsfulle dyr
- Gode avlsresultater
- Best betalte skinnegenskaper på kort og lang sikt

Det er viktig å understreke at det i begge avlsplanene er fastlagt prinsipper om at man skal ha et bredt avlsmål. Det er for å sikre en harmonisk og god utvikling av dyrene, og en best mulig tilpassing til markedskravene. Avlsplanene har alltid angitt at man i arbeid for økt størrelse bør bruke kroppslengde for rev som mål for best å sikre en sunn og god kroppslig utvikling av dyrene. Det fastslås for øvrig i avlsplanene og i alt avlsfaglig arbeid NPA gjennomfører at reproduksjon er den grunnleggende egenskap i avlsarbeidet og at gemytt og tillitsfullhet er viktige egenskaper.

I dagens situasjon blir avlsmålene tydeliggjort gjennom skinnutstillinger, hitlista, ved livdyrsortering på gårdene og ved kurs i livdyrsortering. Det er satt i verk en serie med fagkurs, både for rev og mink. Disse kursene tilbys den enkelte oppdretter en til to ganger i året, og det legges vekt på avlsarbeidet og egenskapene som inngår i dette.

Egenskaper, mål og tiltak i avlsarbeidet

Egenskap	Registreringsmåte/ definisjon	Målsetting	Tiltak
LANGSIKTIGE MÅL			
Reproduksjon	Antall valper v/3 uker per par tise	Øke valperesultatet per par tise per år: Mink: +0,1 valp Sølvrev: +0,08 valp Blårev: +0,1 valp	WebSampo – kullindeks fertII indeks Tabeller og statistikker fra Sampo Hitlista: oppgir valperesultat Rådgiving: fokus på reproduksjon og indekser
Gemytt/Adferd	Ta i bruk anerkjente testmetoder: Rev: Godbit/Fôr-test Mink: Pinnetest	Redusere andelen dyr med negative adferdstrekk (frykteraksjoner, aggressivitet og stereotypier	WebSampo: indekser for tillitsfullhet Fenotypeutvalg Kontinuerlig fenotypeutvalg basert på fortløpende vurdering
Pelskvalitet	Bedømt på levende dyr innen farm, eller ved bruk av auksjonsdata	Øke andelen skinn i de beste klassene (SR og S) med +1% per år	WebSampo: Indekser for levende-dyrbedømmelse og indekser for skinnndata Hitlista Skinnutstillinger Sesongstatistikk per farm, Skinnvurderingskurs Skandinaviske prisanalyser Fagkurs
Skinnstørrelse	Rev: cm kroppslengde ved pelsmodning Mink: hg kroppsvekt ved pelsmodning	Øke andelen skinn i de største klassene	WebSampo: Indekser for levende-dyrbedømmelse og indekser for skinnndata Sesongstatistikk Skinnutstillingene Hitlista
Renhetsgrad	Fenotypebedømmelse ved pelsmodning	Øke andelen skinn i de beste renhetsgradene	Skinnutstillingene Sesongstatistikk Skinnvurderingskurs Skandinaviske prisanalyser
KORTSIKTIGE MÅL			
Lyshetsgrad	Fenotypeutvalg	Holde en høyest mulig andel av produksjonen innen de foretrukne lyshetsgrader	Sesongstatistikk Hitlista Skandinaviske prisanalyser
EGENSKAPER I FRAMTIDIG AVLSARBEID			
Fôrutnytting	Fôrforbruk per produsert skinn Fôrforbruk i relasjon til tilvekst	Øke dyrenes fôrutnytting	Ingen praktiske registreringsmetoder i bruk
Sjukdomsresistens		Øke den generelle sjukdomsresistens Resistens mot plasmacytose	Ingen nye tiltak i bruk ennå

Særtrekk ved pelsdyravl

NPA eier ingen livdyr, og arbeider med veiledning og rådgiving i avlsfaglige spørsmål. Det betyr at det avlsarbeidet som gjøres, utføres i hver enkelt besetning. NPA kan altså ikke styre avlsarbeidet ved å eie eller forvalte avlsdyr etter bestemte sentrale retningslinjer.

Mink kan kun pares naturlig, noe som begrenser de praktiske mulighetene for et sentralstyrt avlsarbeid. Det benyttes én hanne pr. fem tisper. For rev benyttes ca. 80 % kunstig sædoverføring, og det benyttes én hanne pr. 10 tisper. Teknologien utnytter kun fersk sæd med en normal holdbarhet på 10 – 12 timer. Dette gir en begrensning med hensyn til sentral styring av avlsarbeidet. Kunstig sædoverføring med bruk av frossen sæd, er utviklet for sølvrevtypene. Prosessen er kostbar fordi dyrene er sesongaktive, sædproduksjonen er relativt beskjeden og resultatene er svakere enn for naturlig paring og inseminering med fersk sæd.

Oppfølging av regler og forskrifter

De senere årene har tillitsfullhet hatt en dominerende rolle i faglig veiledning, både med hensyn til miljømessige tiltak, og med tanke på avlsmessige strategier. Lynnekartleggingene er publisert gjennom Norsk Pelsdyrblad. Konklusjonene er framlagt på fagmøter, og er også innarbeidet i NPAs obligatoriske kompetansekurs for pelsdyroppdrettere.

Oppfølging av krav fra forskrifter og sentrale retningslinjer følges opp dels gjennom Handlingsplanen for dyrevelferd, gjennom FarmSert og Helsetjenesten, gjennom fagkurs og ved gårdsbesøk av NPAs rådgivingspersonell. For rev gjennomføres hvert år en rekke gårdsbaserte livdyrsorteringer.

NPA har sammen med Norges veterinærhøyskole (nå NMBU) utviklet et utdanningskurs for reveinseminører. Kurset går over 14 dager med avsluttende praktisk og teoretisk eksamen. NMBU har det faglige ansvar for kurset, som omfatter så vel fysiologi, anatomi, hygiene og praktisk trening, samt en gjennomgang av gjeldende forskrifter og regler. Inseminørene følges opp årlig.

Spørsmål 8

NPA mottar statlig tilskudd for å fremme målrettet og effektiv avl innenfor pelsdyrnæringen og til drift av genbanken. Det legges særlig vekt på oppfølging av målene i St.meld.nr 12 (2002 – 2003) om dyrehold og dyrevelferd med strengt utvalg for tillitsfullhet overfor mennesker, og at NPA i samarbeid med forskningsmiljøer finner frem til tester som gir pålitelige resultater og er anvendelige ute i farmene.

Pelsdyrutvalget ønsker en kort redegjørelse for dette arbeidet.

Vi viser til årlig rapportering til Statens landbruksforvaltning og tidligere til Landbruks- og matdepartementet om bruk av de midler vi mottar til tilskudd til dyreavl m.m.

I kontakt med medlemmene på møter og kurs og spesielt ved besøk hos den enkelte i forbindelse med veiledning om utvelgelse av avlsdyr vektlegges tillitsfullhet. Videre har NPA lagt ned et vesentlig arbeid i samarbeidet med den finske pelsdyrorganisasjonen vedrørende avlsprogrammet Sampo og muligheten for å registrere tillitsfullhet.

Vedrørende spørsmålet om at NPA i samarbeid med forskningsmiljøer skal finne fram til tester som gir pålitelige resultater for anvendelse i gårdene, er det pinnetest for mink og fôrtest for rev som er formidlet til medlemmene.

Dette er validerte metoder som også benyttes i Danmark og Finland. På kurs og fagmøter har disse utvalgsmetodene blitt presentert og diskutert. Avhengig av nivået i den enkelte pelsdyrgård, kan metodene tilpasses slik at man får en hensiktsmessig fordeling av dyrene for utvalg i avlsarbeidet. Det er en stor styrke med disse metodene at de kan tilpasses nivået av tillitsfullhet i den enkelte besetning. Videre er de enkle å lære og å benytte i tillegg til at resultatet av bedømmelsen er lett å tolke. Uansett bedømmelsesmåte, er det en utfordring å foreta testing og senere utvalg av dyr som er oppstallet flere i samme bur. Omfanget av oppstalling av flere dyr i samme bur øker også som følge av kravene om dette i forskrift. Oppstalling av flere dyr i samme bur setter samtidig ekstra krav til dyrenes lynne i forhold til dyr som oppstalles enkeltvis. Dyr som ikke er tilpasset å leve i små grupper, vil bli tatt ut av gruppene og det vil ikke bli avlet videre på disse.

Spørsmål 9

Finnes det oversikt over import av avlsdyr?

Er det korrekt at dansk mink importeres som avlsdyr i økende grad, jf. "Mange besetninger, særlig i Rogalandsdistriktet har bygget opp nye minkstammer med import fra Danmark. [...]"?

Vi ser at gode avlsdyr fra dette området sprer seg til andre distrikter også" (Norsk Pelsdyrblad, 2012)?

Har eventuell import betydning for tamhetsgrad og lynne-egenskaper og er det smitte- / resistensproblematikk (særlig med tanke på MRSA) forbundet med slik import?

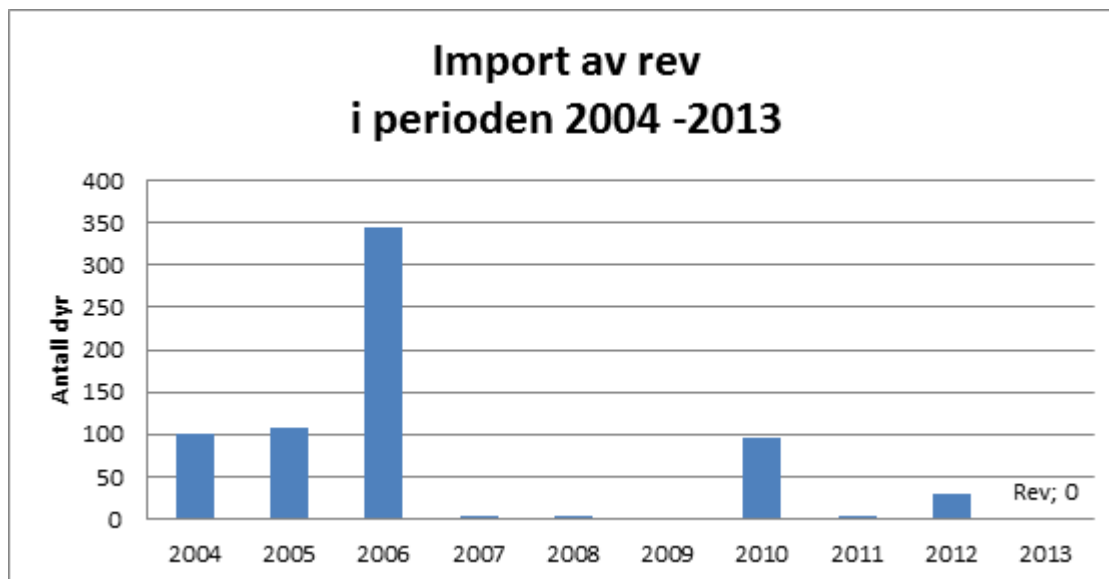
Nedenstående importstatistikk for pelsdyr er utarbeidet på grunnlag av Statistisk Sentralbyrås utenrikshandelsstatistikk (varenummer 01061992 Pelsdyr). Her er det noen dyr som ikke er rev eller mink, og disse er forsøkt luket ut som følge av svært høye verdier pr. dyr.

Import av avlsdyr har variert mye i omfang i norsk pelsdyrnæring. Gjennom de senere 10 – 15 årene har importtilfellene i all hovedsak vært delt i import av avlsdyr av blårevtypene fra Finland, og import av mink fra Danmark. Import av mink og rev skjer for å opprettholde og styrke konkurransekraften ved å skaffe norske produsenter livdyr som produserer skinn som oppnår høyere skinnpriser. Videre hadde vi en storstilt plasmacytosesanering i Rogaland i 2009 med påfølgende import av livdyr fra Danmark i 2010.

All import som har skjedd til Norge er i regi av oppdretterne selv.

Figurene nedenfor viser import av rev og mink i perioden 2004 til 2013. Det har vært en betydelig import av dansk mink til spesielt Rogaland, og i neste omgang er avkom fra disse omsatt til øvrige deler av landet. Som følge av at det i deler av Rogaland ble sanert for plasmacytose for fire år siden, så har salget av livdyr til de øvrige deler av landet ikke vært så omfattende som det forventes å bli når det nå ser ut til å være god kontroll på smittesituasjonen. Som figuren også vi-

ser er samlet import de senere år redusert i omfang. Dette har sammenheng med bl.a. økt forekomst av valpesyke i Danmark og en svært gledelig utvikling med hensyn til forekomst av plasmacytose i Norge.

Figuren 3 import av rev 2004-2013

Figuren 4 import av mink 2004-2013

Import er normalt å betrakte som en ukjent faktor i avlsarbeidet. Avlsarbeidet for tillitsfullhet er ikke deklartert på de importerte dyrene. Videre finnes det ikke andre organisasjoner i den vestlige verden som systematisk gjør et dokumenterbart avlsarbeid på tillitsfullhet/lynne.

Det er ikke gjort undersøkelser omkring hvordan de importerte dyrenes nivå av tillitsfullhet slår ut i forhold til norskavlede dyr. Lynneundersøkelser har vist at de nordiske landene er på høyde med hverandre.

Smitte- og resistensproblematikk

NPA overvåker smittesituasjonen i Danmark og Finland med tanke på import av pelsdyr. Grunnet store problemer med valpesyke i Danmark de siste to årene, har NPA frarådet import av mink. Andre smittsomme sykdommer som kan følge med importerte dyr fra Danmark, er minkvirusenteritt og plasmacytose. Derfor er det krav om samme vaksinasjonsstatus hos hjemmebesetningen som hos innkjøpte dyr. I tillegg kreves A-status for plasmacytose i eksportbesetningen, det vil si at det ikke har vært påvist smitte de tre siste årene og at testprogrammet for plasmacytose har blitt fulgt. Det er hittil kun registrert to tilfeller av MRSA hos mink i Danmark. Det er så langt vi kjenner til ikke resistensproblemer forbundet med import av pelsdyr, eller innenfor pelsdyrholdet generelt.

Spørsmål 10

Har sertifiseringsordningen betydning for etterspørselen etter norske skinn, og kan ytterligere krav til måten skinn produseres på kunne ha slik betydning?

Saga Furs innførte salg av sertifiserte reveskinn fra og med sesongen 2013/14. Norske skinn sorteres her sammen med skinn fra sertifiserte gårder i Finland og Polen. Marsauksjonen 2014 indikerte at kundene var villig til å betale litt mer for sertifiserte skinn enn for usertifiserte. Det må imidlertid tas forbehold om at andre faktorer også har innflytelse på prissettingen. Så langt har vi erfaringer fra kun én auksjon om hva betydningen av sertifiserte skinn har av betydning for prisfastsettelsen. Også for Finnracon er det indikasjon på høyere betalingsvilje for sertifiserte skinn.

Dersom det blir satt ytterligere krav til måten skinn produseres på, er det vanskelig å se at dette kan gi norske skinn ytterligere markedsfordeler. Det er ikke realistisk at auksjonshusene vil opprette en egen sorteringslinje med norske skinn som er produsert i henhold til en egen norsk merkeordning – i direkte konkurranse med deres egen merkeordning.

Kopenhagen Fur har ikke tilsvarende sortering av sertifiserte reveskinn som Saga Furs. Verken Saga Furs eller Kopenhagen Fur har etablert egen sorteringslinje for sertifiserte skinn av mink. Minkskinn fra sertifiserte og usertifiserte gårder samsorteres således, og den norske sertifiseringsordningen gir så langt ingen uttelling i markedet.

Spørsmål 11

Hvilken betydning kan det ha å merke skinn hele veien fra produksjon til forbruker (slutte med samsortering)?

Skinn som omsettes gjennom auksjonssystemet er merket gjennom den del av verdikjeden som næringen har kontroll med, altså fra gård til auksjonskunde. Hvert enkelt skinn er merket med en strekkode som identifiserer produsenten. Saga Furs samarbeider med kunder om et pilotprosjekt for å etablere et sporbarhetssystem gjennom hele verdikjeden fra bonde til forbruker (Saga Traceability System). Det er imidlertid et fåtall auksjonskunder som i dag er opptatt av sporbarhet. Dette sporbarhetssystemet er altså uavhengig av om skinnene samsorteres eller ikke. Det er ikke realistisk å slutte med samsortering. Mengden norske

skinn er begrenset, og egne sorteringslinjer blir uforholdsmessig kostbart og ressurskrevende. Små skinnmengder gir en mindre ensartet sortering som vil resultere i lavere skinnpris.

Spørsmål 12

Hvordan sikres etterlevelse av kompetansekravet for dyreholder og røktere, også med tanke på utenlandsk arbeidskraft?

Handlingsplan i dyrevelferd – driftsledelse og bemanningsplan

Det er nødvendig med kunnskap for å sikre velferden til dyra. Etterlevelse av kompetansekrav for produsenter og røktere sikres gjennom handlingsplan i dyrevelferd. Kompetanseheving handler også om implementering av kunnskap, som gjøres gjennom ulike tiltak. Det kan nevnes rådgivende tjenester, artikler i pelsdyrbladet og på våre medlemssider på internett, kurs, fagmøter, skinnutstilling og kompetansekurs. FarmSert er et viktig verktøy i denne sammenhengen.

Handlingsplan i dyrevelferd er en konkretisering av næringens arbeid med å sikre velferden til dyrene. I moderne husdyrhold er det av stor betydning å vektlegge god og aktiv driftsledelse. Enkelte gårder har bemanningsplaner, og alle skal ha slike planer innen utgangen av 2014. Bemanningsplanen skal gi en oversikt over arbeidsmengden gjennom året, og bemanningsbehovet for å ivareta velferden til dyrene. Dette skal føre til forutsigbarhet i driften, og tydeliggjøre behovet for innleid hjelp i perioder av året.

Forskriftskrav – FarmSert og kompetansekurs

Alle pelsdyrprodusenter har gjennomført et to dagers kurs om dyrevelferd i pelsdyrholdet. Emner på kurset er en generell del med forskrifter, dyras behov, herunder adferd og signaler, røkt og stell samt helse og sykdommer. Videre er det en praktisk del med sjekk av utstyr og avlaving av dyr. Fra 2014 er det krav om eksamen før det tildeles bevis for bestått kurs. Næringen har avholdt 20 todagers kurs de to siste årene, både for etablerte og nye produsenter. I tillegg er det avholdt kurs om avlaving, både på norsk og engelsk for innleid arbeidshjelp.

Kompetanseheving

Alle produsenter skal delta på fagmøter som omhandler dyrevelferd. Eksempel på temaer kan være håndtering av dyr, smitteforebygging, holdvurdering, utvalg av avlsdyr og ulike spørsmål knyttet til helse. Næringen selv og forskere fra inn- og utland gjennomfører opplæringen.

Utenlandsk arbeidskraft

Produsentene benytter innleid arbeidshjelp i visse perioder av året. Det er i produsentens egen interesse at all arbeidshjelp har den kompetansen som kreves for at dyra får riktig stell og oppfølging. Gjennom FarmSert skal all arbeidshjelp som arbeider med røkt og stell av dyrene være opplært i gårdens rutiner, journalføring og andre gjøremål. Det skal kvitteres av begge parter for at opplæring er gjennomført. Der arbeidskraften ikke behersker norsk, skal alle skriftlige rutiner foreligge på et språk som arbeidshjelpen forstår.

Spørsmål 13

Hvordan forbereder næringen seg på forskriftskrav om fleksibel oppstalling av rev som gjelder fra 01.01.2015?

Hva vil nye forskriftskrav ha å si for næringens legitimitet?

Kan krav til dyrevelferd utgjøre et konkurransefortrinn for norske skinn, og hva skal til for å utnytte dette?

Fleksibel oppstalling av rev

NPA følger opp alle medlemmer for å sikre kunnskap om nye regler og forskrifter.

I handlingsplanen for dyrevelferd pkt. 2 om oppstallingsforhold, omtales fleksible bursystemer. Fleksible oppstallingssystemer er allerede inkludert i FarmSert – kravstandarden pkt. 5.3 «Det skal finnes skriftlige rutiner for oppstalling av dyr i sosiale grupper og bruk av fleksible bursystemer». Ved utføring av egenrevisjon og ved gjennomføring av revisjon vil den enkelte måtte ta stilling til spørsmålet om fleksible bursystemer. Dette gjelder selv om punktet er merket med stjerner som indikerer gyldighet fra 1.1.2015.

De senere år er det foretatt omfattende ombygginger i norske revegårder for å sikre innfrielse av nye forskrifter. Det er blant annet montert inn luker i skilleveggene mellom burene for å oppfylle nevnte kravpunkt i FarmSert og forskrift om hold av pelsdyr.

Legitimitet

Nye forskriftskrav innført 2011 har bidratt til å øke næringens legitimitet. Dyrevernerne og næringsorganisasjoner var involvert i Mattilsynets arbeid med forskriften gjennom en referansegruppe.

Norge er ledende hva gjelder krav til dyrevelferd i pelsdyrhold, og har sammen med nabolandene vært modeller for utarbeidelse av nytt og moderne regelverk i Europa. Politikere og andre som er kjent med disse forhold anerkjenner norsk pelsdyrhold som en foregangsnæring. Også i andre land er det norske regelverket anerkjent.

Noen forbinder pelsdyrnæringen med utilpassede dyr med sårskader eller såkalt «ville dyr» i «små nettingbur». Dette til tross for at norsk pelsdyrhold har en god standard, god oppfølging og ikke står tilbake for annet husdyrhold.

Det er vanskelig å spekulere i om nye forskriftskrav vil ha positiv effekt på næringens legitimitet fordi dette vil avhenge både av i hvilken grad det faktisk fører til merkbar forbedret dyrevelferd, og om realitetene kan formidles på en objektiv måte til opinionen.

Origin Assured (OA TM) er et varemerke som er etablert i 2007 av International Fur Trade Federation (nå International Fur Federation, IFF) i samarbeid med auksjonshus i Vest-Europa og Nord-Amerika. Origin Assured-merket viser at plagget kommer fra land med etablert regelverk eller standarder for dyrevelferd. I Europa omfatter ordningen oppdrettskinn fra EU og andre land som har implementert Europarådets retningslinjer for pelsdyroppdrett. Det er således det enkelte land som godkjennes i forhold til OA-merket. Det er også regler for sertifisering av viltskinn.

Merkelapper med OA-logo, både som tøymerker og hangtags, distribueres av auksjonshusene. Fabrikantene fester merkelappene på det ferdige plagget.

Bruken av OA-merket kontrolleres av det sveitsiske, uavhengige inspeksjons- og sertifiserings selskapet Cotecna. Cotecnas representanter oppsøker butikker for å kontrollere opprinnelsen til skinn i plagg som er OA-merket. Kontrollen gjøres ved å se på fakturaer gjennom handelsledene tilbake til auksjonshusene.

Konkurransefortrinn

De norske krav til dyrevelferd blir til en viss grad utnyttet i konkurransesituasjonen, gjennom eksisterende merkeordninger: Saga Furs' sertifiseringssystem og International Fur Federations «Origin Assured» (OA).

Dersom krav til dyrevelferd skulle brukes for spesielt å markedsføre norske skinn, kunne det tenkes å gjøres gjennom f. eks. en egen merkeordning. Dette vil kreve egne sorteringslinjer, enten i Norge eller ved de eksisterende auksjonshusene. Det vil også kreve et omfattende markedsføringsapparat for å gjøre kundene kjent med de norske skinnenes kvaliteter. Vi mener at det ikke er mulig å etablere en merkeordning som bare omfatter norske sertifiserte skinn på en måte som kan opprettholde norske produsenters konkurransekraft slik omsetningssystemet er i dag.

Spørsmål 14

Har norske bestemmelser om dyrevelferd, herunder forskriftens krav til bursystemer, betydning for konkurransekraften i næringen?

Norsk pelsdyrnærings fremste konkurransefortrinn er knyttet spesielt til godt avlsmateriale og god kompetanse hos oppdrettere og fôrprodusenter.

Når det gjelder bursystemer er dette en betydelig investeringskostnad, og det er derfor viktig at bursystemer som installeres har en levealder som minst tilsvarer avskrivningstiden. Det er også viktig at forskriftene legger opp til standard bursystemer og tekniske løsninger som er tilgjengelige fra næringens utstyrsprodusenter. Utstyrsløseleverandørene til norske pelsdyrgårder er i hovedsak finske (for rev) eller danske (for mink).

Nordiske land har høy dyrevelferdsmessig standard. Samarbeidet mellom de nordiske land er tett, både når det gjelder kunnskap, forskning og avl. Etter vår oppfatning bør også regelverk for dyrevelferd harmoneres mest mulig i Norden, slik at finsk og norsk reveproduksjon har tilnærmet likt regelverk og regelverk for mink er tilnærmet likt for alle de nordiske land. Initiativ til felles regelverk og standardisering bør kunne diskuteres på et overordnet nordisk nivå.

Krav til oppstallingssystemer som avviker vesentlig fra våre konkurrentland vil være konkurransevridende, og svært uheldig. Det vil åpenbart føre til svakere dyrevelferd dersom norske bønder utkonkurreres av produsenter i land med andre krav til dyrevelferd.

Spørsmål 15

Hva betyr skinnkvaliteten for konkurranseevnen?

Hva gjør næringen for å bedre / opprettholde kvaliteten på skinnene.

Er det behov for forskning eller liknende tiltak på dette området?

Skinnkvalitet er et samlebegrep for flere ulike faktorer. Generelt er det riktig å si at norske skinn har en gjennomgående høy kvalitet, og således er et svært ettertraktet produkt i det internasjonale markedet.

Dybden og tettheten på underpelsen avgjør hvor god støtte dekkhårene får. Videre er mange og jevnt lange dekkhår, det vil si hårene som er lengre enn den mer ullaktige underpelsen, viktige for at skinnen skal få en god kvalitetsvurdering. For noen skintyper skal dekkhårene stå rett over underpelsene, mens for andre typer er det ønskelig med relativt lange dekkhår. Det er også viktig at dekkhårene er rett og glatte, slik at pelsen virker elastisk og spenstig når man stryker over den med hånden. Pelsbitt og andre defekter reduserer verdien på skinnen, og produsentene arbeider for å minimalisere innsalget av dette.

Skinnkvaliteten har en avgjørende betydning for produsentenes lønnsomhet, og således vil riktig utvikling være av betydning for økt lønnsomhet.

Skinnsortering

Pelsskinnene fra alle pelsdyrgårdene samsorteres ved auksjonshuset. Det vil si at de sorteres ut i fra kriterier som blant annet type, kjønn, størrelse, lyshet, hårkvalitet og hårlengde. På en enkelt auksjon sorteres det opp til flere tusen ensartede partier, såkalte lotter. Årsaken til at det legges ned så mye arbeid i skinnsortering, er at kundenes betalingsvilje avhenger av skinnenes ulike egenskaper. Et eksempel er sølvrev. Her oppnår norske produsenter de høyeste prisene i markedet. På auksjonen i Helsingfors i mars, kostet de fyldigste og kvalitetsmessig beste skinnene, 1320 kroner, mens de kvalitetsmessig svakeste skinnene i samme størrelse kun kostet 740 kroner. Norske sølvrevskinn har bedre størrelse

og kvalitet enn andre produsentland, og dermed et konkurransefortrinn, all den tid produksjonskostnadene ikke avviker i særlig grad.

Et annet eksempel er minkskinn, hvor et hvitt tipeskinn av topp kvalitet i mars i år kostet 545 kroner. Skinn i samme størrelse, men med langt svakere skinnkvalitet, kostet 262 kroner. De fleste norske minkbønder produserer kvalitetsskinn i det øvre prissjiktet, og har dermed bedre konkurranseevne når enn for eksempel kinesiske og russiske produsenter, som i alt vesentlig grad produserer skinn med svakere kvalitet og mindre skinnstørrelse.

I en situasjon med for stort tilbud av skinn, er det som regel de kvalitetsmessig gode skinnene som foretrekkes, mens kvalitetsmessig svake skinn er vanskelige å markedsføre.

Sorteringssystem

En viktig faktor for at skinnkvalitet skal være et konkurransefortrinn, er at det finnes et sorteringssystem kundene har tiltro til. Norske pelsskinn markedsføres hos Saga Furs i Helsingfors og hos København Fur i København. Begge auksjonshusene er kjent for god skinnsortering.

Markedsføring

Både Saga Furs og København Fur er sterke merkenavn i forbrukermarkedet. Auksjonshusene tilbyr fabrikantene merker til å sy på de ferdige pelsplaggene. Saga Furs bruker de registrerte varemerkene Saga Furs Lumi Royal, Saga Furs Royal og Saga Furs Superior. Betegnelsene har referanse til sorteringssystemet man benytter der Saga Lumi Royal brukes på de kvalitetsmessig aller beste skinnene, Saga Royal på kvalitetsmessig meget gode skinn og Saga på middels gode skinn. Dette gir fabrikanten anledning til å markedsføre ovenfor sine kunder hvor gode skinnene som er benyttet i plaggene er. Saga Furs er blant de eldste og mest anerkjente varemerker i pelsbransjen.

Kvalitet

Næringen har fra de første pelsdyrgårdene ble etablert arbeidet for å sikre best mulig pelskvalitet. Viktige tiltak er avlsprogram, skinnutstillinger og ulike typer statistikker. Markedet er i stadig endring, og både kvalitetskrav, ønsket typepreg og hvilke skintyper det bør satses på, endres. Det er derfor viktig med tett kontakt til produsentene, slik at ny kunnskap om faktorer av betydning for skinnpris formidles raskt, slik at norsk skinnproduksjon hevder seg best mulig i konkurranse med andre produsentland.

De viktigste tiltakene for å bedre kvaliteten på skinnene er:

Kurs og rådgivning

Sorteringskurs er et viktig tiltak for å sikre at produsenten vektlegger viktige kvalitetsegenskapene. Det arrangeres sorteringskurs for både reve- og minkskinn. Det er flere tilbydere av kurs. Norges Pelsdyrslag, Saga Furs og København Fur holder kurs for norske pelsbønder.

Avlsprogram

Det tilbys ulike avlsprogram hvor man kan velge ut valper til avl ut fra foreldrenes pelsegenskaper.

Livdyrsortering

Norges Pelsdyrslag tilbyr hjelp til å sortere ut gode livdyr i pelsdyrgårdene.

Skinnbehandling

Pelsingsarbeidet er av stor betydning for sluttproduktet. Det tilbys en såkalt skinnkritikk, det vil si at det tas stikkprøver av skinnfor-sendelser og gis tilbakemelding til produsent hvis ikke arbeidet er utført tilfredsstillende. Det er i de senere år bygget opp flere moderne pelsingssentraler for mink, hvor moderne maskiner sikrer at man i pelsingen får utnyttet potensialet i skinnen.

Statistikk

Pelsdyrbøndene får flere ulike statistikker der de kan følge med i utviklingen av egen skinnproduksjon. Det lages rapporter etter hver auksjon der det kommer frem antall skinn i ulike størrelser og kvaliteter. Etter sesongens slutt lages det en statistikk med alle relevante sorteringsopplysninger. Man ser også utviklingen fra tidligere år, og kan sammenligne egen produksjon med gjennomsnittet for landet.

Hitliste

Det utarbeides etter hver sesong en såkalt «hitliste» hvor skinnproduksjonen i den enkelte pelsdyrgård rangeres ut i fra størrelse, kvalitet. Dette er et godt verktøy når kjøpere av livdyr skal velge leverandører. Dette er en liste over besetninger med best produksjon på utvalgte skintyper basert på en verdivurdering av de enkelte egen-skapene ved skinnene.

Skinnutstillinger

Det arrangeres hvert år flere lokale og én sentral skinnutstilling. Her bedømmes skinnene og rangeres, for å gi et bilde av hvilke kvalitetsegenskaper som vektlegges høyest.

Forskningsbehov

Som i all produksjon av varer og tjenester, er det også i norsk pelsdyrnæring alltid behov for forskning og forsøksvirksomhet for å sikre en bærekraftig og best mulig optimalisert produksjon. Spesielt er dette viktig i en så konkurranseutsatt produksjon som pelsdyrnæringen, der praktisk talt hele produksjonen går til eksport.

Forskningsområder som sikrer dyrenes velferd på en bærekraftig måte er et prioritert område for norsk pelsdyrnæring. Gjennom tillitsfulle dyr, god reproduksjon, god tilvekst og gode og markedstilpassede skintyper, kan norsk pelsdyrnæring sikre en best mulig konkurransedyktig næring i fremtiden.

Spørsmål 16

Hvilken betydning har farmstørrelse for konkurranseevnen?

I likhet med andre husdyrproduksjoner har pelsdyrnæringen en økning i besetningsstørrelsen og i løpet av de siste ti årene er dyretallet pr. enhet om lag fordoblet. Vi vil samtidig bemerke at de norske besetningene er ca. halvparten av besetningsstørrelsen i Danmark, Sverige og Finland.

Investeringsbehov knyttet til fôringsutstyr, vanningsanlegg og utstyr for avlving og pelsing utgjør store kostnader pr. skinn for små enheter. Økte krav til dokumentert kompetanse og journalføring samt kostnader med regelmessige veterinærtilsyn har også ført til at de minste enhetene har vurdert kostnadene med tiltakene å bli for stor i forhold til dyretallet. De aller fleste pelsdyrvirksomhetene er enkeltpersonforetak, mens mellom fem og ti er registrert som AS, ANS eller DA.

Ved en produksjon på mer enn om lag 1 200 minktisper, eller 350 revetisper, er det behov for ekstra arbeidskraft ut over familiens arbeidsinnsats forutsatt at den benyttes i hovedsak i pelsdyrnæringen. Tjenester som inseminering av rev og pelsing av rev og mink kan kjøpes. Arbeid i pelsdyrgården ut over familiens arbeidsinnsats må leies inn. Det er mange i pelsdyrnæringen som velger ikke å ha større produksjon enn det omfang som familien behersker uten annen arbeidshjelp enn ved ordinær avløsning knyttet til gjennomføring av ferie- og fritid. Ved økt bruk av innleid arbeidshjelp, gir dette bonden rom for å øke besetningen.

Tall fra Danmark viser positiv sammenheng mellom reproduksjon målt som antall valper pr. tise og besetningsstørrelse. Vi har ikke grunn til å anta annet enn at dette også gjelder i Norge. I lynneundersøkelsen fra 2011 ble det ikke funnet noen sammenheng mellom lynne og besetningsstørrelse. Generelt vil det i de minste besetningene være vanskelig å få gjennomført et effektivt avlsarbeid som følge av at det i vesentlig grad må tas hensyn til at dyrene ikke blir i for nær slekt med hverandre. Mindre besetninger som ligger relativt nær hverandre kan kompensere for dette ved bruk av felles hanner. Dette praktiseres en del i reveproduksjonen.

Det kan argumenteres for at oppdrettere som har pelsdyr som hovedaktivitet har større engasjement for faglig kunnskapsoppbygging om forskrifter, dyrevelferd, markert med videre enn oppdrettere som har pelsdyr som bierverv.

Spørsmål 17

Er det norske produsenter som har flyttet sin produksjon til utlandet, og i så fall hvor?

Har det i så fall medført endring i størrelsen på farmene?

Etter det NPA kjenner til, er det ingen norske produsenter som har etablert seg i utlandet.

Spørsmål 18

Hvor omsettes norske skinn?

Hvem er kjøperne og hvem er øvrige selgere og konkurrentene til norske skinn?

Hva er konkurranseparametrene på disse markedene?

Omsetningskanaler

Norske pelsskinn samsorteres med vesentlig finske og danske skinn, og markedsføres hos Saga Furs i Helsingfors og Kopenhagen Fur i København. Hver av disse avholder 4-5 auksjoner årlig. Norges Pelsdyrslag samarbeider med Saga Furs om sortering og markedsføring.

Auksjonshusene

Det er flere auksjonshus som markedsfører skinn fra pelsdyrgårder og fangst. I tillegg til Saga Furs og Kopenhagen Fur i Skandinavia, finnes NAFA i Toronto og American Legend i Seattle. De to mindre auksjonshusene Fur Harvesters Auction i North Bay og Sojuzpushnina i St. Petersburg har hovedvekt på henholdsvis viltskinn og sobel.

Det foregår direktesalg av pelsskinn fra europeiske pelsdyrgårder til skinnhandlere og fabrikanter. I Kina foregår omsetningen av pelsskinn direkte fra pelsdyrgård til fabrikant. Det finnes ingen pelsauksjon i Kina.

Hvem er kjøperne?

De viktigste auksjonskundene er fra Kina, Russland, Tyrkia, Hellas, Japan, Korea, USA, Tyskland, Frankrike og Italia. Kineserne er i dag dominerende kundegruppe.

Det finnes hovedsakelig tre kjøpergrupper:

- meglere som kjøper skinn på ordre for sine kunder som kan være skinnhandlere eller større fabrikanter
- skinnhandlere
- større fabrikanter

Definerer man kjøp på konsumentnivået, kan det anslås til å fordele seg med rundt en tredel til Russland, en tredel til Kina og den resterende tredel fordelt på blant annet USA, Korea, Japan og Europa.

Konkurrerende produsentland:

Rev

Til sammen var verdensproduksjonen i 2013 anslagsvis 7,3 millioner reveskinn. Det er først og fremst finske skinn, som konkurrerer med norske på kvalitet. Finland produserer nærmere 2 millioner reveskinn og er dermed den klart største produsenten av kvalitetsskinn.

Produksjonen fordeler seg omtrent slik:

Norden	30 %
Kina	65 %
Andre	5 %

Mink

Produksjonen i verden var anslagsvis 73 millioner minkskinn i 2013. De sterkeste konkurrentene til norske skinn finner man i Danmark, USA, Canada, Sverige og blant en del av de polske produsentene. Kina produserer mange skinn, men jevnt over av svak kvalitet. Produksjonen fordeler seg omtrent slik:

Norden	30 %
N-Amerika	10 %
Europa	25 %
Russland	5%
Kina	30 %

Konkurransparametre

Det viktigste parameteret er skinnkvalitet. Dette er beskrevet i svaret under spørsmål 15.

I utgangspunktet vil en kunde som er stilt ovenfor flere tilbydere av samme produkt velge å kjøpe varen hos den som tilbyr varen til lavest pris. Siden det benyttes auksjon som omsetningsform for pelsskinn, er det markedspris som gjelder.

Kvantum er en viktig konkurranseparameter for auksjonsselskapene fordi store fabrikanter foretrekker store, ensartede skinnpartier.

Auksjonshusene forsøker også å oppnå konkurransefordeler for sine skinn ved branding. For enkelte kunder har det en verdi å knytte varemerket opp mot sertifisering og dyrevelferd.

Saga Furs var tidlig ute med en CSR-plan for å synliggjøre vektlegging av ulike sider ved sitt engasjement og arbeid med samfunnsansvar overfor sine kunder. (Saga Furs' årsrapport om samfunnsansvar finnes på www.sagafurs.com)

Spørsmål 19

Beskriv prosessen fra gård til ferdig preparert skinn.

Hvor foregår de ulike trinn i prosessen?

Hvilke miljøutfordringer eller forurensingsproblemer er knyttet til prosessen?

Fra gård til ferdig preparert skinn

Norske pelsdyr blir avlivet på gården. Etter avliving blir skinnet skilt fra skrotten, og i norsk pelsdyrproduksjon er det vanlig å gjøre dette på gården. Skrottene tas hånd om og mellomagres i tett container, som blir hentet og fraktet til godkjent anlegg for gjenvinning.

Tradisjonelt har norske pelsdyrgårder foretatt videreprosess med skinnet på eget anlegg. Skinnene skrapes rene for fett, tres på taner og tørkes med hårsiden ut i to - dager, for deretter å tas av og ettertørkes i like lang tid. Mange norske besetninger har rasjonalisert på egen del av pelsings- og skinnhåndteringsprosessen. I tråd med at anleggene blir større og investeringsnivået for pelsingsutstyr

stiger, går mange i noen distrikter sammen om felles pelsingsmaskiner og tørkeutstyr og lokaler til utstyret. Andre steder skjer håndteringen på en pelsingssentral. Deretter sendes skinnene til auksjonshusene.

Auksjonshusene selger skinnene slik de mottok dem fra gårdene – altså tørket og uberedt. Norske skinn selges til kjøpere fra hele verden. Som regel forlater skinnene auksjonshusene kort tid etter hver auksjon, og blir transportert til berederier i Europa, Asia, Russland og USA.

Beredning er en kjemisk prosess som stopper den biologiske nedbrytingen av hud og hår, samtidig som skinnene blir myke og klargjort til produksjon av plagg. Produkter fra norsk pelsdyrnæring beredes i utlandet.

Miljø- og forurensningsproblematikk

Miljø- og forurensningsproblematikk kan drøftes for ulike ledd i verdikjeden. Norges Pelsdyrslag kjenner først og fremst til den innenlandske verdikjeden.

Utnyttelse av avfallsprodukter fra slakteri- og fiskeriindustrien

Biprodukter fra slakteri- og fiskeriindustrien er viktige råvarer for pelsdyrnæringen. Tradisjonelt har det vært et relativt begrenset marked for slike biprodukter, det er spesielt petfood industrien som har tatt imot biprodukter i tillegg til pelsdyrnæringen. Dersom biproduktene fra slakteri- og fiskeriindustrien ikke finner et marked, vil de måtte destrueres som avfall. Det produseres relativt store volumer biprodukter fra norsk slakteri- og fiskerinæring. Slakteavfall utgjorde ca. 145000 tonn pr. år ved årtusenskiftet (Syversen & Rymoen 2001). Til sammenligning ble det produsert 261000 tonn kontrollert kjøtt i Norge. Avfall fra fiskeindustrien var beregnet til 640000 tonn. Norsk pelsdyrproduksjon utnytter i dag ca. 50000 tonn av biprodukter fra slakteri- og fiskerinæringen. Dette er et betydelig bidrag for å avhjelpe avfallshåndteringen i slakteri- og fiskerinæringene.

Forurensning

Pelsdyrgjødsel inneholder næringsstoffer som kan forurense vannkilder. Håndtering av gjødsel fra pelsdyrgårder er regulert i pelsdyrholdforskriften, i forskrift om spredning av husdyrgjødsel, forskrift om organiske gjødselvarer, i tillegg til generell forurensningslovgivning. Det er også et eget punkt om gjødselhåndtering i FarmSert.

Beredning

Beredning av pelsskinn skjer på samme måte som beredning av skinn og lær. Saga Furs er involvert i utviklingsprosjekter med sikte på å utvikle «grønne» beredningsteknikker der skinnene kan beredes med organiske midler i stedet for kjemiske.

Livsløpsanalyser

Det er gjort enkelte livsløpsanalyser for pelsdyrhold.

På oppdrag av dyrevernorganisasjoner i Belgia, Nederland og Italia har det nederlandske konsulentselskapet CE Delft gjort sammenliknende livsløpsundersøkelser for pels. Undersøkelsene er publisert i to rapporter (Bijerveld 2011, 2013). Rapporten fra 2013 konkluderer med at kunstig pels kommer bedre ut enn na-

turpels i et livsløpsperspektiv, under de fleste forutsetninger som ble gjort i undersøkelsen. Dersom det forutsettes at mink-plagget har minst fire ganger så lang levetid som alternativet, kommer minkplagget best ut. Undersøkelsene har møtt kritikk fra EFBA for uortodoks metode, premisser og statistikkbruk.

Agrifood Reseach Finland gjennomførte en livsløpsanalyse i 2011: Assessment of the life span of mink and fox produced in Finland. Undersøkelsen ble gjennomført på oppdrag av finsk pelsnæring. Undersøkelsen omhandlet spesielt tre områder: klimagasser, eutrofiering av Østersjøen og forsuring (Silvenius et. al 2011). Karbonavtrykket fra en mink- eller revepels er relativt liten. Pelsproduksjon bidrar til å redusere eutrofieringen av Østersjøen.

Canadiske DSS Management Consultants har gjort en sammenlikning av naturpels med kunstig pels i rapporten *A Comparative Life Cycle Analysis: Natural Fur and Faux Fur* (2012). Rapporten er skrevet på oppdrag av IFTF. Rapporten konkluderer med, under gitte forutsetninger, at naturpels generelt tenderer til å komme bedre ut i en livsløpsanalyse enn kunstig pels. Det er generelt større risiko for at kunstig pels har negativ innvirkning på økosystemer, ressursforbruk og klimaendring enn naturpels.

Spørsmål 20

Tilleggsspørsmål fra Miljø- og klimadepartementet

Rømning 2000-2014

Uslipp

I årene fra 2000 til 2005 ble det foretatt fem store utslipp av pelsdyr. Alle utslippene ble foretatt om høsten og så godt som alle dyrene i de berørte besetningene ble sluppet ut. Ved utslippene var det stor mobilisering av folk for å hente inn igjen dyr samt at det ble satt ut feller. Tabellen beskriver omfanget av de enkelte utslippene.

2000 okt	Nordkisa, Akershus	1 600 mink	70 % fanget inn	480 mink på rømmen
2001 aug	Treungen, Telemark	1 145 mink	95 % fanget inn	58 mink på rømmen
2002 okt	Sandnes, Rogaland	9 900 mink	92 % fanget inn	792 mink på rømmen
2003 okt	Heidal, Oppland	1 840 rev	85 % fanget inn	276 rev på rømmen
2005 sep	Re, Vestfold	3 400 mink	71 % fanget inn	986 mink på rømmen

Naturskader

Ved naturskader på pelsdyrhus er det en risiko for at dyrene kommer ut av burene og at de videre kommer ut i naturen. Omfanget av skader på pelsdyrhus hvor det har vært dyr og hvor disse ikke er hentet inn igjen, er i følge de opplysninger NPA har oversikt over beskjedne. Tabellen beskriver omfanget av de enkelte skadene.

2000 des	Gratangen, Troms	225 rev	80 % fanget inn	45 rev på rømmen
2005 feb	Tynset, Hedmark	90 rev	100 % fanget inn	Ingen rev på rømmen
2007 jan	Midt.-Gauldal, S-Trøndelag	75 rev	100 % fanget inn	Ingen rev på rømmen
2008 jan	Strand, Rogaland	3 500 mink	93 % fanget inn	245 mink på rømmen
2014 feb	Marnadal, Vest-Agder	1 050 mink	99 % fanget inn	15 mink på rømmen

Rømningssikring

Gjennom forskrift om hold av pelsdyr av mai 2011, ble det innført krav om yttergjerde rundt åpne pelsdyrhus og rømningssluse i haller. Næringen har i tillegg et bransjekrav om låsbare dører på samtlige pelsdyrhus i tillegg til at eventuell ytterport skal holdes låst. Det anbefales å bygge fangarmer ved porten for å lede eventuelle rømlinger tilbake mot gjerdet og tilbake inn på gårdsområdet, og minkoppdrettere bør ha fangstfeller montert til enhver tid. Denne anbefalingen samt anbefalinger om utforming av yttergjerder og rømningssluser ble gjennomgått for samtlige oppdrettere som en del av kompetansekurset i dyrevelferd hos pelsdyr. På veterinærskjemaet for oktober/november blir det spurt om funksjonelt yttergjerde/rømningssikring som en del av arbeidet mot en bedre smitteforebygging.

Litteratur

Belyaev, D.K. (1979). Destabilizing selection as a factor in domestication. *The Journal of Heredity* 70:301-308.

Belyaev, D.K., Plyusnina, I.Z., & Trut L.N. (1985). Domestication in the silver fox (*Vulpes fulvus* Desm.): Changes in physiological boundaries of the sensitive period of primary socialization. *Applied Animal Behaviour Science* 13 (4): 359-370.

Bijleveld, M. (2013). *Natural mink fur and faux fur products, an environmental comparison*. Delft: CE Delft.

Bijleveld, M., Korteland, M., & Sevenster, M. (2011): *The environmental impact of mink fur production*. Delft: CE Delft.

DSS (2012): *A Comparative Life Cycle Analysis: Natural Fur and Faux Fur*. Pickering, Canada: DSS Management Consultants Inc.

Hansen S.W. (1996). Selection of behavioural traits in farm mink. *Applied Animal Behaviour Science* 49: 137-148.

Hansen, S.W., & Malmkvist, J. (2005). Effect of cage environment on the welfare and productivity of mink - a review. *NJF Seminar no. 377*. NJF's subsection for fur animals, 5-7 October, Uppsala, Sweden.

Hovland, A.L., & Rød, A.M.S., (2012). *Lynnekartlegging av norske pelsdyr 2011: resultater fra gjennomføring av fôrtesten på rev og pinnetesten på mink*. Ås: Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Universitetet for miljø- og biovitenskap.

Kempe, R., Koskinen, N., Mäntysaari E., & Strandén, I. (2010). The genetics of body condition and leg weakness in the blue fox (*Alopex lagopus*). *Acta Agriculturae Scand. Section A*, 60: 141-150.

Kharlamova, A.V., & Gulevitch, R.G (1991). Peculiarities of emotional behavior and adrenal function in American mink (*Mustela Vision* Schreb.) during selection for behavior. I:Trut, L.N., Osadchuk L.V., & Borodin, P.M. (Red.). *Evolutionary-genetic and genetic-physiological aspects of fur animal domestication*, pp 219-231. Novosibirsk: Institute of Cytology and genetics, Siberian Division of USSR Academy of Sciences.

Korhonen, H.T., & Huuki, H. (2012a). *Code of good practice for humane killing in foxes*. MTT Agrifood Research Finland.

Korhonen, H.T., & Huuki, H. (2012b). *Code of good practice for CO and CO2 euthanasia in mink*. MTT Agrifood Research Finland.

Mason, G.J., Haley D., & Dawson, L. (2012). Elevated resting bunks for nursing mink dams. Proceedings of the Xth International Scientific Congress in fur animal production. *Scientifur* 36 (3/4).

Mattilsynet (2010). *Utkast til ny pelsdyrforskrift*. Pressemelding 1.12.2010.

Moe, R.O., Dille, L.L., & Bakken, M. (2000). Water requirement of farmed foxes. *Scientifur* 24 (4).

Nordrum, N.V., Brenøe, U.T., Johannessen, K.R., & Bakken, M. (2002). Selection response for confident behaviour in silver foxes (*Vulpes vulpes*) and correlated responses in the production traits. I: *Book of Abstracts of the 53rd annual meeting of the European Association for Animal Production, Cairo, Egypt, September 1-4 2002*. (8,34). Wageningen Academic Publishers.

Norges Pelsdyrslag (2013). *Handlingsplan for dyrevelferd 2013-2018*. Oslo: Norges Pelsdyrslag.

Norges Pelsdyrslag (2014). *FarmSert håndbok og kravstandard 2014*. Oslo: Norges Pelsdyrslag.

Plyusnina, I.Z., Oskina, I.N., & Trut, L.N. (1991). An analysis of fear and aggression during early development of behaviour in silver foxes (*Vulpes vulpes*). *Applied Animal Behaviour Science*. 32: 253-268.

Silvenius, F., Koskinen, N., Kurppa, S., & Rekilä, T. (2011): Life cycle assessment of mink and fox pelts produced in Finland: I: *NJF seminar 450 - Fur Animal Research*. NJF report 7 (10).

Syversen, U., & Rymoene, E., (2001): *Muligheter og hindringer for bærekraftig verdiskapning med basis i restprodukter og avfall*. Fredrikstad: Interconsult.

Trapezov, O.V. (1987). Selected transformations of defensive reactions to man in the American mink (*Mustela vison* Schreb). *Genetika*. 23: 1120-1127.

Trut, L.N., (1999). Early Canid Domestication: The Farm Fox Experiment. *American Scientist*. 87: 160-169.